
Prof. Aleksander Lasoń
Uniwersytet Śląski, Wydział Artystyczny w Cieszynie
Akademia Muzyczna
im. Karola Szymanowskiego
w Katowicach

Mikołów, 25. 05. 2019r.

RECENZJA

**dotycząca pracy doktorskiej mgr. Tadeusza Dixy
w związku z postępowaniem doktorskim
w dziedzinie sztuk muzycznych
w dyscyplinie artystycznej kompozycja**

PODSTAWOWE DANE O KANDYDACIE

"(...)Już w czasie studiów rozpoczął aktywną działalność artystyczną jako kompozytor, dyrygent i organizator życia muzycznego, która zaowocowała wieloma wykonaniami jego utworów w Polsce oraz za granicą. Jego kompozycje wykonywały czołowe zespoły filharmoniczne Wybrzeża – Polska Filharmonia Bałtycka w Gdańsku oraz Polska Filharmonia Kameralna w Sopocie. Od roku 2013 kieruje orkiestrą Sinfonietta Pomerania, z którą dokonał wielu prawykonań utworów polskich kompozytorów współczesnych. (...)"

Notka programowa Festiwalu Nowe Fale 2017¹

Mgr Tadeusz Dixy ukończył z wyróżnieniem Państwowe Liceum Muzyczne im. Feliksa Nowowiejskiego w Gdańsku. Następnie podjął studia w Akademii Muzycznej im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku - w dziedzinie Teorii Muzyki (studia ukończone z wyróżnieniem w 2007 roku). Kompozycję studiował w klasie prof. Andrzeja Dziadka (studia również ukończone z wyróżnieniem w roku 2010) oraz Dyrygenturę Symfoniczno-Operową w klasie Wojciecha Rajskiego. W ramach programu "Erasmus" odbył roczne studia w Universität für Musik und darstellende Kunst Graz w Austrii na dwóch kierunkach – Kompozycja w klasie Gerda Kühra oraz Dyrygentura w klasie Martina Siegharta (2008 – 2009). Dwukrotnie otrzymywał stypendium Miasta Gdyni dla studentów wyróżniających się w nauce oraz - przez cały okres studiów - stypendium naukowe Akademii Muzycznej w Gdańsku. Uczestniczył w lekcjach mistrzowskich prowadzonych m. in. przez Jonathana Dove'a, Krzysztofa Meyera, Krzesimira Dębskiego, Hannę Kulenty i Pawła Szymańskiego.

¹ <http://2017.nowefale.pl/artysci/12-nowe-fale-ogolna/wykonawcy/62-tadeusz-dixa-wykonawca>

Jako dyrygent odbył szereg praktyk z zespołami kameralnymi oraz orkiestrami symfonicznymi w Polsce, w Austrii i na Węgrzech.

"(...)Muzyka współczesna obecna jest również w kręgu moich zainteresowań jako dyrygenta – wykonań własnych utworów przeznaczonych na większy skład najczęściej dokonuję osobiście. Obecnie prowadzę zaawansowane działania mające na celu założenie profesjonalnego zespołu specjalizującego się w wykonywaniu muzyki nowej. (...)"
cyt. Tadeusz Dixy²

Uzupełniając informację zdobyte o Panu Tadeuszu Dixie, pragnę wspomnieć, iż od 2014 roku prowadzi orkiestrę *Sinfonietta Pomerania*, z którą dokonał wielu prawykonań utworów polskich kompozytorów współczesnych. W swoim dorobku ma również dwie płyty „Contemporary Music from Gdańsk”, dokumentujące twórczość współczesnych kompozytorów gdańskich (wytwórnia DUX). Pierwsza z płyt jest efektem jego współpracy z Orkiestrą Kameralną Akademii Muzycznej w Gdańsku, druga została nagrana z orkiestrą *Sinfonietta Pomerania*.

Od roku 2009 prowadzi działalność pedagogiczną jako wykładowca Instrumentacji i Harmonii w Akademii Muzycznej im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku oraz jako przedmiotów teoretycznych w Prywatnej Szkole Muzycznej w Redzie.

Do najważniejszych kompozycji Kandydata należą utwory, w przeważającej części na mniejsze obsady, co skłania mnie do wyrażenia jedynie nadziei, że rosnąca teka kompozytorska będzie systematycznie poszerzana w stronę muzyki na większe składy wykonawcze. Najważniejsze utwory Kandydata to: *Elegia* na róg i fortepian, *Fanfara* na trąbkę solo, *Nokturn* na wiolonczelę i fortepian, *Preludia* na fortepian, *Time* za zespół kameralny, *Muzyka* na dziewięć instrumentów, *Mur* do słów Zbigniewa Herberta na sopran i zespół instrumentalny, *Koncert* na róg i orkiestrę, *Trzy miniatury* na wibrafon i marimbę, *Oktet*, *Koniugacja* na sopran i fortepian do słów Haliny Poświatowskiej, *Bagatele* na duo smyczkowe, *Ballada* na skrzypce i orkiestrę kameralną, *Koncert* na orkiestrę, *Wariacje* na flet i klawesyn.

Przedstawiona dokumentacja zawiera szczegółowo przygotowany wykaz wykonań i prawykonań utworów, w przeważającej części krajowych, na różnego rodzaju festiwalach i koncertach. Ilość przedstawionych miejsc prezentacji dorobku artystycznego niewątpliwie świadczy o dużym zaangażowaniu w popularyzację swoich kompozycji, pozostawiając jednak pewien niedosyt w kwestii różnorodności przedstawionych miejsc wykonań i ich znaczenia dla twórczego rozwoju kompozytora.

Kompozycje wykonywane były na koncertach oraz festiwalach muzycznych w Polsce. Do 2012 roku, do najważniejszych z nich należy: Bałtycki Festiwal Nauki w Gdańsku, XIV Śląskich Dni Muzyki Współczesnej, Międzynarodowa Sesja Naukowa-Muzyka Fortepianowa w Gdańsku, Nowe brzmienia gdańskie - koncert prawykonań utworów współczesnych kompozytorów gdańskich organizowany w ramach Gdańskiego Festiwalu Muzycznego, Gdański Festiwal Muzyczny.

Uzupełniając także miejsca koncertów po 2012 roku, pragnę wskazać tutaj na I Festiwal Muzyki Współczesnej "Nowe Fale", 5. Euro Chamber Music Festival, II Gdański Koncert Prawykonań, II Festiwal Muzyki Współczesnej "Nowe Fale", XVII Śląskie Dni Muzyki Współczesnej Katowice, Gdański Festiwal Muzyczny, III Festiwal Muzyki

² Tadeusz Dixy - Praca doktorska "Koncert na orkiestrę w kontekście XX-wiecznej tradycji wirtuozowskich utworów orkiestrowych". Praca doktorska napisana pod kierunkiem dra hab. Andrzeja Dziadka prof. A. M. w Gdańsku

Współczesnej "Nowe Fale", 47 Międzynarodowy Festiwal Muzyki Współczesnej "Poznańska Wiosna Muzyczna", 9 Puplinge Classique Festival w Szwajcarii, IV Festiwal Muzyki Współczesnej "Nowe Fale", VII Międzynarodowy Festiwal Muzyki Współczesnej „Nowa Muzyka” w Bydgoszczy.

Wykaz wyróżnień uzyskanych za działalność twórczą i artystyczną obejmuje: dwukrotnie Stypendium Miasta Gdyni, Stypendium programu Erasmus (odbycie rocznych studiów kompozytorskich w Austrii 2008/2009, udział w programie Erasmus Intensive Program we Włoszech w 2010 roku.

"(...)Jako wiceprezes Fundacji Sinfonietta Pomerania jest organizatorem wielu wydarzeń artystycznych, do których należą Festiwal Muzyki Współczesnej „Nowe Fale” i Gdańskie Koncerty Prawykonañ. Jako dyrygent specjalizuje się w repertuarze muzyki współczesnej.(...)"
Notka programowa Festiwalu Nowe Fale 2017³

OCENA PRACY DOKTORSKIEJ

Dziełem artystycznym stworzonym przez Kompozytora jest *Koncert na orkiestrę symfoniczną*. Prawykonanie kompozycji odbyło się 30 listopada 2017 roku podczas III Festiwalu Muzyki Współczesnej „Nowe Fale” w Gdańsku. Orkiestrę Polskiej Filharmonii Bałtyckiej poprowadził Marcin Nałęcz-Niesiołowski.

"(...) zadaniem autora tej pracy było wypróbowanie możliwości twórczych, jakie niesie idea orkiestrowego koncertowania zapośredniczona w owych naturalnych technikach, apelujących do „popędów” muzyków dziś. W ten sposób powstał autorski Koncert na orkiestrę – rodzaj dialogu z neoklasycznymi koncertami na orkiestrę, a w szczególności arcydziełami Bartoka i Lutosławskiego.(...)"
cyt. Tadeusz Dixy⁴

W utworze zastosowany został rozbudowany aparat wykonawczy: potrójna obsada instrumentów dętych drewnianych (trzecie głosy realizowane są przez flet *piccolo*, rożek angielski, klarnet basowy i kontrafagot), poczwórna obsada instrumentów dętych blaszanych z tubą, instrumentarium perkusyjne (kotły, werbel, wielki bęben, talerze, tam-tam, tom-tomy, trójkąt, tempelbloki, ksylofon), harfa, fortepian oraz kwintet smyczkowy.

Obszerna partytura, wydaje się ciekawym punktem w dorobku artystycznym kompozytora, zważywszy na pierwszą próbę skomponowania tak dużego utworu.

Utwór ten trwa ponad 25 minut, co pozwala kompozytorowi na zbudowanie ciekawie rozplanowanej kompozycji, która ukazuje z jednej strony świadomość koherencji formy, a z drugiej strony bogactwo pomysłów i inwencję twórczą wraz z bagażem kompozytorskich doświadczeń i rozwojem pomysłów z poprzednich, nieco mniejszych utworów. Kompozytor ukazuje swój trafny, wewnętrzny imperatyw,

³ <http://2017.nowefale.pl/artysci/12-nowe-fale-ogolna/wykonawcy/62-tadeusz-dixa-wykonawca>

⁴ Tadeusz Dixy - Praca doktorska "Koncert na orkiestrę w kontekście XX-wiecznej tradycji wirtuozowskich utworów orkiestrowych". Praca doktorska napisana pod kierunkiem dra hab. Andrzeja Dziadka prof. A. M. w Gdańsku

niezwykle szczery, przez co, zapewne, zjedna sobie słuchacza podczas odbioru jak i w warunkach koncertowych. Jego zaplecze kompozytorskie cechuje się dobrym warsztatem, co uwidacznia się w pokonywaniu problemów stawianych przez kolejne wizje twórcze.

Inspiracją do stworzenia utworu była fascynacja Kandydata twórczością dwóch kompozytorów – Béli Bartóka oraz Witolda Lutosławskiego. Autor pragnął nawiązać dialog z *Koncertami* Bartóka i Lutosławskiego, jak również z pozostałymi utworami przeanalizowanymi w pierwszym rozdziale pracy, tym samym starając się odnaleźć sposoby na kontynuowanie założeń owych kompozytorów w ramach współczesnej estetyki. Jak sam autor wspominał, od Bartóka i Lutosławskiego przejął ideę strukturyzowania materiału interwałowego, poprzez użycie techniki dźwiękowej, za pomocą której, zostają ustalone schematy konstrukcyjne układów melodycznych i harmonicznym w utworze. Inspiracja koncertami Lutosławskiego i Bartóka dotyczy także wirtuozerii orkiestrowej i wykorzystania brzmień instrumentalnych.

"(...)Miejsce folkloru, eksponowanego w koncertach Kodály'a, Bartóka czy Lutosławskiego, zajęły w utworze nowoczesne postacie muzyki nieklasycznej – jazz i pop. Są one przywoływane w sposób odmienny niż w analizowanych prototypach – nie bezpośrednio w warstwie melodycznej, która – jak nadmieniono – jest strukturalnie powiązana z harmoniką, lecz przede wszystkim w warstwie rytmicznej i fakturalnej. (...)"
cyt. Tadeusz Dixy⁵

Koncert na orkiestrę to utwór czteroczęściowy (połączeniu *attacca* ulega pierwsza i druga część utworu). Układ taki nawiązuje nieco do nurtu klasycznego, trzy- lub czteroczęściowego.

I tak, charakteryzując i przywołując niejako za autorem styl poszczególnych części, można zauważyć iż pierwsza część utworu stanowi rodzaj wstępu - uwertury, która wprowadza materiał muzyczny, będący podstawą całego utworu. Część druga zawiera wiele nawiązań do muzyki jazzowej. Część kolejna to nawiązanie do impresjonistycznych wpływów, natomiast część ostatnia to zsyntetyzowanie wszelkich pierwiastków z całego utworu.

Kompozytor świadomie i dojrzałe przedstawia narrację tradycyjną z wyselekcjonowanymi melodyczno-harmonicznymi układami, radzi sobie z elementem naturalnego przebiegu napięć i odprężeń w utworze, wykorzystuje technikę koncertującą instrumentów, panuje nad wyrazistymi formułami melodycznymi oraz zmienną dynamiczną formą.

Tradycja zestawiona jest także z elementem współczesnego zapisu, który jawi się jako wykorzystanie techniki aleatorycznej dającej wykonawcy więcej swobody twórczej.

Jak wspomina kompozytor, zewnętrzną inspirację dla niego stanowiła muzyka jazzowa, ukazując się w stosowaniu specyficznych układów fakturalnych oraz wyrazistą rytmizacją. Za element indywidualny można uznać specyfikę organizowania układów melodyczno-harmonicznym, zespoloną z techniką łączenia planów brzmieniowych, którą autor stosuje w swojej twórczości.

Z zainteresowaniem wysłuchałem utworu wskazanego w przewodzie doktorskim. Kompozycja jawi się jako treść wartościowa i obiecująca w kontekście przyszłych działań kompozytorskich. Imponuje dbałość o szczegóły, spójność przekazu

⁵ Tadeusz Dixy - Praca doktorska *"Koncert na orkiestrę w kontekście XX-wiecznej tradycji wirtuozowskich utworów orkiestrowych"*. Praca doktorska napisana pod kierunkiem dra hab. Andrzeja Dziadka prof. A. M. w Gdańsku

i zamysłu artystycznego, mimo młodego wieku artysty. Kompozytor w sposób duchowy odnosi się do pierwiastków twórczych, odrzucając zawiłą i niezrozumiałą muzykę, co niepokoi mnie, szczególnie mocno, w twórczości młodych kompozytorów.

Pragnę wyrazić mój szacunek dla pracy, umiejętności władaniem uczuciami dotykającymi w stopniu wysokim pierwiastków najważniejszych w muzyce - emocji pozytywnych, głębokich i szczerych. Składam także wyrazy szacunku wobec pracy włożonej w przygotowanie partytury wraz z komentarzem analitycznym, zamysł twórczy jest spójny, jednolity, logiczny i precyzyjny, oddziałuje wyrazistością ekspresji, żywym i wewnętrznym oddechem.

OCENA PRACY TEORETYCZNEJ

Praca teoretyczna jest dopełnieniem partytury przedstawionej w przewodzie doktorskim.

W przedstawionym komentarzu analitycznym ujawnia się zamiłowanie do porządku i precyzji, przejrzystości podejmowanych zagadnień, przemyślane zestawienie kolejnych fragmentów partytury, samoświadomość przebiegu utworu uwidacznia się poprzez uwypuklenie pewnych problemów kompozytorskich w komentarzu autorskim. Należą do nich:

- ❖ **Koncert na orkiestrę: gatunek czy idea?**
- ❖ **Przegląd problematyki wybranych koncertów na orkiestrę z kręgu neoklasycznego**
- ❖ **Koncert na orkiestrę - przegląd ujęć definicyjnych**
- ❖ **Omówienie wybranych utworów**
- ❖ **Geneza, koncepcja i szczegółowe rozwiązania kompozycji własnej *Koncert na orkiestrę***
- ❖ **Materiał dźwiękowy oraz organizacja układów wertrykalnych**
- ❖ **Organizacja układów horyzontalnych oraz metroritmika**
- ❖ **Forma z uwzględnieniem specyfiki fakturalnej oraz instrumentacyjnej**

*(...)Niniejsza praca stanowi efekt rozważań nad istotą koncertu na orkiestrę. Analizując pokrótce emblematyczne dzieła zaopatrzone przez ich twórców w ów tytuł, tj. *Koncerty na orkiestrę* Paula Hindemitha, Alberta Roussela, Zoltána Kodály'a, Béli Bartóka, Grażyny Bacewicz, Stefana Kisielewskiego, Witolda Lutosławskiego i Tadeusza Bairda, autor pragnął odpowiedzieć na pytanie, czy słuszne jest kwalifikowanie wszystkich tych utworów (stanowiących oczywiście jedynie podzbiór w zbiorze kompozycji, które można określić jako „muzykę koncertującą na orkiestrę”) jako należących do wyodrębnionego gatunku muzycznego.(...)”
cyt. Tadeusz Dixy⁶*

Drobną uwagą niech pozostanie fakt, że nazwy włoskie winny być, zgodnie z estetyką pisarską, przedstawione kursywą. W niektórych miejscach, z kolei, niesystematycznie stosowane jest pisanie kursywą lub nie, tych samych oznaczeń, na przykład dynamicznych. Nieścisłość ta, jest jedynie drobnym uchybieniem.

Kompozytor w swoich teoretycznych rozważaniach stara się o precyzyjne zarysowanie całej koncepcji utworu, zwrócenie uwagi na symboliczne ułożenie części, znaczenie ich rozplanowania oraz zastosowanie konkretnych znaczeniowo

⁶ Tadeusz Dixy - Praca doktorska "Koncert na orkiestrę w kontekście XX-wiecznej tradycji wirtuozowskich utworów orkiestrowych". Praca doktorska napisana pod kierunkiem dra hab. Andrzeja Dziadka prof. A. M. w Gdańsku

kompozytorskich rozwiązań. Wybór tematu i sposobu potraktowania rysu komentatorskiego do partytury zapewne wynika ze szczerego zainteresowania tematem i pragnieniem wzbogacenia wiedzy na temat wspomnianych koncertów wielkich kompozytorów. Autor podaje wyczerpującą wiedzę, posługuje się poprawnym terminologicznie językiem, klarownym i jasnym w przekazie. Wszystko to świadczy o tym, że Kandydat podszedł do zagadnienia w sposób dojrzały, przemyślany, przekazując w pracy swoje osobiste zainteresowania i spostrzeżenia dotyczące formy koncertu i dialogu pomiędzy twórczością własną, a ukazanych kompozytorów.

Nie mam zastrzeżeń co do komentarza analitycznego.

KONKLUZJA

Język muzyczny Tadeusza Dixy to połączenie tradycji wraz z nowatorskimi odkryciami i spostrzeżeniami, które trafnie łączy w swoich partyturach, przez co muzyka jest zrozumiała w odbiorze, daleka od trudnych i zawilych zabiegów kompozytorskich, które odwracają coraz częściej uwagę słuchacza i odrzucają zbytnim przekombinowaniem intelektualnym.

W tym miejscu pragnęłbym zwrócić uwagę na ważne słowa kompozytora Claude'a Debussiego:

"(...)Muzyka powinna dążyć do tego aby sprawiać przyjemność. Zbytnią komplikacja jest sprzeczna ze sztuką; muzyka staje się trudna wtedy tylko gdy jej właściwie nie ma. Gdyż trudny to jest tylko słowoparawan, mające na celu ukrycie jej ubóstwa.(...)"
cyt. Claude Debussy

W przedstawionej partyturze, na szczęście, owe zabiegi nie występują, stawiając utwór w szeregu dzieł duchowych, nastawionych na emocjonalne, a nie rozumowe odczuwanie muzyki, co jest jej ogromnym atutem i sednem muzyki i bycia kompozytorem ogólnie. Ta muzyka broni się sama, choć narażona jest na wszechobecną destrukcyjną krytykę, która atakuje właśnie tak emocjonalne pierwiastki obecne w utworach współczesnych kompozytorów, którzy decydują się na obranie drogi pełnej aspektów pozytywnych, zrozumiałych i nastawionych na przeżywanie przez wykonawcę i samego słuchacza, ale jednocześnie głębokich, będących "muzyczną muzyką".

Analizując zawartą w dokumentacji opinię prof. Andrzeja Dziadka, Tadeusz Dixy jawi się jako twórca o dużych zdolnościach artystycznych, twórczych, a ponadto, za osobę, która doskonale radzi sobie ze spełnianiem obowiązków szkolnych i życiowych.

Jako kompozytor wykazuje cechy systematycznej pracy, solidności stawianych i spełnianych przezeń zadań, chęci rozwoju swojego warsztatu i zgłębiania artystycznych horyzontów.

Biorąc pod uwagę widoczną pracę nad przedstawioną partyturą, jak i bogato skonstruowany rys teoretyczny owej kompozycji, jestem przekonany, że doświadczenia jakie wnosi kompozytor swym nowym utworem, okażą się przydatne, a walory konstrukcyjne i szczerść ekspresji sprawi, iż w warunkach koncertowych przyniesie utwór autorowi i słuchaczowi sporo satysfakcji.

"(...)Pisanie Koncertu na orkiestrę okazało się dla kompozytora ogromnym wyzwaniem. Sprawne operowanie tak rozbudowanym składem orkiestrowym i jednoczesne tworzenie za jego pomocą interesującej dla współczesnego odbiorcy narracji z pewnością jest zadaniem niezwykle wymagającym. Jednak nawet jeśli osiągnięty efekt nie może w żaden sposób mierzyć się z inspirującymi autora mistrzowskimi dziełami Béli Bartóka czy Witolda Lutosławskiego, przebyta droga twórcza połączona z dogłębną analizą wybranych partytur klasyków XX wieku stanowiła bardzo ważne doświadczenie w rozwoju własnego warsztatu kompozytorskiego.(...)"
cyt. Tadeusz Dixy⁷

⁷ Tadeusz Dixy - Praca doktorska "Koncert na orkiestrę w kontekście XX-wiecznej tradycji wirtuozowskich utworów orkiestrowych". Praca doktorska napisana pod kierunkiem dra hab. Andrzeja Dziadka prof.

Choć odczuwam pewien niedosyt na obszarze wielości działań twórczych - kompozytorskich, jak i wartości przedstawionych koncertowych prezentacji dorobku artystycznego, przedstawiony do przewodu utwór oceniam jako bardzo wartościowy.

Współcześnie żyjący kompozytor, a zwłaszcza młody kompozytor, stoi przed dużym problemem dotyczącym wykonywania i zapotrzebowania na współczesną muzykę. Zadanie to utrudnia wszechobecna rola mocno destrukcyjnej krytyki w mediach i niestety, ważnych pismach muzycznych.

Oczekuję od przyszłego Doktoranta próby poszerzenia zakresu działań twórczych. Pragnę wyrazić artyście swoją życzliwość.

Mimo tych kilku uwag, widzę w dotychczasowej drodze i w przedłożonej partyturze, wraz z opisem teoretycznym, podstawę do pozytywnego sfinalizowania przewodu doktorskiego, stawiając wniosek o nadanie Panu Tadeuszowi Dixie stopnia doktora w zakresie kompozycji. Pragnę jasno zaznaczyć swój szacunek dla Autora i wysiłku twórczego włożonego w przygotowanie kompozycji do przewodu doktorskiego.

Mając nadzieję na wzmożoną pracę nad powiększaniem teki kompozytorskiej o dzieła równie wartościowe, opowiadam się za pomyślnym sfinalizowaniem przewodu doktorskiego.

Osiągnięcia stanowią znaczący wkład w rozwój dziedziny sztuk muzycznych zgodnie z art. 16 Ustawy z dnia 14. 03. 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki – Dz. U. nr 65, poz. 595 z 2003 r. wraz ze zmianami.

Prof. Aleksander Lason

